

PADEGĖJAS

Krautuvėje, kur vyko teismas, trenkė sūriu. Berniukas, kuriškantis žmonių prisigrūdusios patalpos gale ant vinių dėžės, užuodė sūrio kvapą ir dar kažką; iš savo kampo jis matė lentynų eiles, prikrautas didelių, žemų, apvalių skardinių, kurių etiketes skaitė jo skrandis, ne raides, jam nieko nesakančias, o raudonus kipšiukus ir sidabrines lenktas žuvų nugaras; visa tai — ir pažįstamas sūrio kvapas, ir skardinėse sandariai uždarytos mésos kvapas, kurį tarési jaučiąs savo viduriais,— plūdo į jį su pertrūkiais, trumpais gūsiais, ir akimirką nustelbdavo kitą, nuolatinę kvapą, kvapą ir pojūtį ne tiek baimės, kiek nevilties ir sielvarto, to seno nenugalimo kraujo balso. Jis nematé stalo, už kurio sédėjo teisėjas ir prieš kurį stovėjo jo tévas ir jo tévo priešas (mūsų priešas,— galvojo jis, pilnas nevilties,— mano ir jo, abiejų. Juk jis mano tévas), tačiau girdéjo du balsus, nes tévas dar nebuvo prataręs nė žodžio.

— O kokius įrodymus jūs turit, misteri Hari?

— Jau sakiau. Meitėlis įlindo į mano javus. Sučiupau ir grąžinau jam. Jis neturi diendaržio kiaulei. Pasakiau jam, perspėjau. Antrą sykį meitėlių uždariau į savo diendaržį. Kai jis atėjo atsiimti, daviau jam vielos diendaržiuui apsitverti. Trečią kartą vėl parsivariau meitėlių. Nuėjės pas jį, pamačiau, kad vieла, kurią daviau, guli pamesta kiemė, dar nuo ritės nenuvytiota. Pasakiau jam, kad meitėlių atgaus, užmokėjės man dolerį. Tą patį vakarą negras atnešė dolerį ir pasiémė meitėlių. Nečionykštis negras. Pasakė: „Jis liepė perduoti, kad medis ir šienas dega.“ Aš paklausiau: „Ką čia paistai?“ O negras: „Tą, ką jis liepė perduoti; kad medis ir šienas dega.“ Naktį supleškėjo mano daržinė. Galvijus išvedžiau, bet daržinės nebeturiu.

— O kur tas negras? Ar sugavot?

— Sakau — nečionykštis buvo. Nežinau, kur dingo.

— Bet čia dar ne įrodymas. Nejaugi pats šito nesuprantat?

— Atveskit antai tą berniūkštį. Jis žino.

Akimirką ir berniukas manė, kad vyriškis turi omeny vyresnį jo broli, bet Haris pasakė:

— Ne, ne jি. Mažylį. Berniūkštį,— ir susigūžęs, ne sulig savo amžiumi mažas, toks pat menkas, padžiūvęs, bet tvirtas kaip jo tėvas, sulopytas išblukusiai, bet per mažais džinsais, tiesiais nešukuotais kaštoniniai plaukais ir pilkom, neramiom lyg vėtroras genami debesys akim, jis pamatė, kaip vyrai, prasiskyrę tarp jo ir teisėjo stalo, atvérė niūrių veidų koridorių, kurio gale teisėjas, apšepeš žilstelėjęs akiniuotas vyras be apy-kaklės, kvietė jį rankos mostu. Po basom kojom berniukas nebejautė žemės: jam atrodė, kad tie atgręžti veidai slėgte slegia jį savo svoriu. Tėvas, apsivilkės savo juodą šventadienį švarką ne teismui, o kelionei, stovėjo sustingęs ir net nedirstelėjo i jį. *Nori, kad meluočiau*,— pagalvojo berniukas, vėl draskomas to paties sielvarto ir nevilties.— *Ir man teks meluoti.*

— Kuo tu, berniuk, vardu? — paklausė teisėjas.

— Pulkininkas Sartoris Snoupsas,— sušnibždėjo berniukas.

— Ką? — nustebo teisėjas.— Kalbék garsiau. Pulkininkas Sartoris? Manyčiau, kad tas, kas šiame krašte pakrikštytas pulkininko Sartorio garbei jo vardu, niekada nemeluoja. Berniukas tylėjo. *Priešas! Priešas!* — galvojo jis, ir, kai teisėjas kreipėsi į vyra, pavarde Haris, berniukas akimirką net nematė, kad jo veidas malonus, ir nesuvokė, kad balsas susirūpinęs.

— Ar norit, kad apklausčiau šitą berniuką?

Tačiau girdėti jis vis déltą girdėjo: ir per tas kelias ilgas sekundes, kai sausakimšoj patalpoj nebuvvo jokio garso, išskyrus lygį įtemptą alsavimą, berniukas pasijuto, lyg, įsikibęs į vynuogienoja, suptusi lauke viršum tarpeklio ir, aukščiausiai įsisiūbavęs, staiga pagautas stulbinančios traukos, sustingę kažkokią begalinę iš laiko tékmés išplėštą akimirką.

— Ne,— įsiutęs pratrūko Haris.— Po šimts velnių! Vykit jį lauk iš čia!

Dabar laikas, toji plaukianti stichija, vėl siūbtelėjo po juo; ir vėl pro sūrio ir skardinėse uždarytos mėsos kvapą, pro baimę, neviltį ir seną jo gyslose tekantį liūdesį jis išgirdo balsus:

— Ieškinys atmetamas. Negaliu rasti įkalčių prieš jus, Snoupsai, bet noriu jums patarti: išvažiuokit iš čia ir niekada nebesugrižkit.

Dabar pirmą kartą prašneko tévas; balsas buvo šaltas ir
žiurkštus, lygus, monotonuškas.
— Išvažiuosiu. Nežadu likti tarp žmonių, kurie... — ir pasa-
kė kažką nešvankaus ir pikto, niekam konkretiai šių žodžių
netaikydamas.

— Na, ir gerai,— atsakė teisėjas.— Pasiimkit savo furgoną
ir dar prieš temstant dinkit iš šito krašto. Byla baigta.

Tévas apsigréžė, ir berniukas nuéjo paskui kietą juodą
švarką, paskui pasaususią tvirtą žmogystą, kuri truputį šlu-
čiojo dėl to, kad prieš trisdešimt metų, beojant ant vogto
arklio, konfederatų lauko žandaras iš muškietos pataikė jam
i kulną; veikiai berniukas jau seké paskui dvi nugaras, nes
kažkur iš minios išdygo vyresnis jo brolis; ūgiu ne aukštesnis
už tévą, tačiau stambesnis, jis be paliovos kramsono tabaką;
éjo jie tarp dviej eilém išsirikiavusių rūsciaiveidžių vyrų, pas-
kui — laukan iš krautuvés, per aplūžusią galeriją, žemyn lin-
guojanciais laiptais, pro šunis ir vaikézus, per minkštias ge-
gužés dulkes ant kelio. Ir čia berniukui einant pro šalį, kaž-
kokas balsas sušnypštė:

— Padegéjas.

Vél jam akyse viskas suribéjo: raudonoj migloj kažkoks
veidas, lyg ménulis, tik už pilnači didesnis — vaikišcias jam
ligi pažastų; jis puola raudonoj migloj prie to veido, nejaus-
damas smūgių, nejausdamas, kaip galva jam trinktel i žemę,
pašoka, vél puola, ir vél nejaučia nei smūgių, nei krauso
skonio, pašokęs mato vaikišią dumiantį kiek ikabina, o save
jau puolantį vytis, bet tuo tarpu tévo ranka trüktelejo ji
atgal, o šaltas žiurkštus balsas viršum jo taré:

— Na, eik, lipk į furgoną.

Furgonas stovéjo kitapus kelio tarp baltujų akacijų ir šilk-
medžių. Dvi jo seserys, keréplos šventadieném suknélém, ir
motina su savo seserimi, apsvilkusios kartūnais ir užsidéjusios
kykus, jau sédéjo furgone ant menkos mantos, net berniuko
atmintyje daugiau kaip tuziną kartų bogintos iš vietas į vietą:
aplaidytos geležinés krosnelés, sulūžusių lovų bei kédžių ir
motinos pasoginio laikrodžio su perlmutro inkrustacija, kuris
nebejé, sustojo keturiolika minučių, po dviejų kažkokia, nebe-
gyvą, užmirštą dieną ir valandą. Motina verké, tačiau, pamá-
čiusi berniuką, nusišluosté rankove veidą ir émė ropštis iš fur-
gono.

— Lipk atgal,— paliepė tévas.

— Jis sumuštas. Atnešiu vandens, reikia nuplauti.

— Lipk atgal į furgoną,— pakartojo tévas.

Berniukas taip pat išlipo pro galą. Tévas užsiriogino ant ožio, kur jau sédėjo vyresnysis brolis, ir du sykiu smarkiai, nors be pykčio, supliekė perkarusius mulus nulupta žilvičio rykste. Nieko žiauraus jo elgesyje nebuvo; tai buvo tas pats bruožas, per kurį jo palikuonys perdegins motorus, neleidę mašinai pajudėti iš vietas, tuo pat metu plaks botagu ir stabdys vadelėmis. Furgonas pajudėjo, krautuvė su tyliu niūriai stebinčią virų būriu liko užpakalyje, netrukus ją paslėpė kelio posūkis. *Amžinal*,— pagalvojo berniukas.— *Gal dabar jam bus gana, kai jis...* ir susigriebė, kad net pats sau nepasakytų balsu. Motinos ranka palietė jam petį.

— Ar skauda? — paklausė motina.

— Ne,— atsakė jis.— Neskauda. Atstok nuo manęs.

— Kraują nusišluostytum, kol nesukepo.

— Vakare nusiprausiu,— atšovė berniukas.— Atstok nuo manęs, sakau.

Furgonas riedėjo toliau. Berniukas nežinojo, kur jie važiuoja. Niekada niekas šito nežinodavo ir netgi neklausdavo, nes po dienos, dviejų ar net trijų jie visada privažiuodavo kur nors jų laukiantį namą. Matyt, tévas jau buvo sutaręs nuimti derlių kokioje fermoje prieš tai, kai... Ir vėl berniukas susigriebė. Jis (tévas) visada šitaip darydavo. Net ir tada, kai niekas nieko iš jo nelaukdavo, vilkiškas jo nenuolankumas ir net drąsa versdavo svetimus žmones skaitytis su juo, tarytum giliai paslėptas plėšrus jo nuožmumas ne tiek būtų kėlęs kažkokį pasitikėjimą juo, kiek jausmą, kad įnirtingas jo įsitikinimas savo veiksmų teisingumu bus naudingas visiems, kieno norai sutaps su jo norais.

Nakvynės jie sustojo ožuolų ir bukų giraitėje prie šaltinio. Naktys dar buvo šaltos, todėl jie susikûrė laužą; nuplėšę skersinių nuo netoli ese esančios tvoros ir sukapoję ji, susikûrė nedidelį, tvarkingą, beveik šykštų, klastingą lauželį; tévas net per šalčius visada kurdavo tik tokius laužus. Paaugės berniukas būtų tą pastebėjęs ir émęs svarstyti, kodėl tévas neužkuria didelio laužo, kodėl žmogus, ne tik patyręs, kaip viską siaubia ir niokoja karas, bet netgi turės igimtą godų potraukį naikinti svetimą turtą, kodėl jis nedegina visko, kas po ranka pakliūva.

Gal tada berniukas būtų galėjęs žengti dar vieną žingsnį ir suprasti priežastį: ta šykių ugnelė buvo gyvas vaissus naktį, praleistą per tuos ketverius metus miškuose su arkliais, kuriuos jis vadino savo grobiu, besislapstant nuo visų — ir nuo pilkom, ir nuo mėlynom uniformom vilkinčių vyru. O dar vyresnis būtų atspėjęs tikrą priežastį: kad ugnies stichija bylojo kažkam pačiose tévo sąmonės gelmėse, kaip plieno ar parako stichija — kažkam kitų vyru sąmonės gelmėse, lyg tai būtų vienintelė priemonė išsaugoti savo esmę ir kitaip né gyventi nevertetū; štai iš čia ir kilo pagarba ugniai ir taupus jos naudojimas.

Bet dabar jis dar šitaip negalvojo, o tokius šykščius laužlius buvo matęs visą savo gyvenimą. Jis tik pavalgé vakarienę prie laužo ir jau buvo beužmingas prie savo skardinės lékštės, kai tévas pašaukė jį, ir jis dar kartą nuéjo paskui kietą tévo nugara, paskui kietą nepaliaujantį šlubčiojimą aukštyn į kalvą, paskui ligi žvaigždžių apšviesto kelio, o ten, tévui atsigréžus, žvaigždžių fone pamatė jį, beveidį ir bekūnį, kažkokį juodą, bekraujį siluetą, tarytum iškirptą iš skardos ir įvilktaj į geležines klostes kažkam kitam siūto švarko; balsas, aštrus lyg skarda ir šaltas lyg skarda, taré:

— Norėjai jiems pasakyti. Būtum pasakės.

Berniukas tylėjo. Tévas atsivédėjęs trenké jam delnu per galvą, smogė smarkiai, bet be įniršio, lygiai kaip ir mulams prie krautuvės — šitaip tvoji žmogui ar gyvuliu, norédamas užmušti nutūpusią sparvą. Nei baimės, nei pykčio nebuvo jo balse:

— Greit jau būsi vyras. Metas išmokti. Metas išmokti laikytis savujų, antraip liksi vienas kaip pirštas. Manai, kad bent vienas jų, bent vienas tų vyru būtų širyt tave užstojet? Negi nežinai, kad jie tik ieškojo progos prie manęs prikibti, žinodami, kad kitaip neprivileiks. Ar supratai?

Véliau, po dvidešimties metų, jis pagalvos: „Jei būčiau pasakės, kad jie noréjo tik teisybés, teisingumo, būtų dar syki man smogęs.“ Dabar jis nieko nepasakė. Ir neverké. Stovėjo, ir tiek.

— Atsakykl! — paliepė tévas.

— Supratau, — sušniubždėjo jis.

Tévas pasisuko.

— Eik miegoti. Rytoj būsim vietoj.

Rytojaus dieną jie atvažiavo.

Apypielėj furgonas sustojo prie nedažto dviejų kambarių namuko, beveik visai tokio pat kaip ir dešimtys kitų, kuriuose berniukui jau buvo tekę gyventi per dešimt savo gyvenimo metų; ir vėl, kaip jau daugybę kartų, motina su teta išlipusios émė kelti daiktus iš furgono, o abi seserys, tévas ir brolis nejudėjo iš vienos.

— Atrodo, net ir kiaulėms netinka,— pasaké viena seserų.

— Nieko, tiks, auginsim kiaules ir džiaugsimés,— atsaké tévas.— Riskis žemén nuo tų kédžių ir padék mamai kraustyti.

Seserys, stambios lyg telyčios, plazdédamos pigiais kaspi-nais, išlipo; viena iš prigriozdinto vežimo dugno ištrauké sulankstytą žibintą, antroji — nudilusią šluotą. Tévas, atidavęs vadžias vyresniam sūnui, émė per ratą sunkiai ropštis lauk.

— Kai jos baigs kraustyti, nuvesk mulus į daržinę ir pa-šerk,— paliepė vyresniam broliui. O paskui priduré (berniukas pamané, kad jis tebekalba su jo broliu): — Eikš su manim.

— Aš? — paklausé berniukas.

— Taip,— atsaké tévas.— Taip, tu.

— Abneri! — sušuko motina.

Tévas stabteléjo ir pažiūréjo į ją piktu abejingu žvilgsniu iš po surauktų gauruotų, žilstančių antakių.

— Reikia gi man pasišnekéti su žmogumi, kuriam nuo rytdienos aštuonis méniesius priklausysiu ir siela, ir kūnu.

Jie vėl nužingsniaavo keliu. Prieš savaitę,— gal tikriau prieš vakar vakarą — jis būtų paklausęs, kur jie eina, bet tik ne dabar. Tévas ir anksčiau buvo ne kartą jি mušęs, tačiau niekada nesistengdavo paaiškinti kodél; dabar tiek smūgis, tiek ir jí sekës ramus žiaurus balsas vis dar skambéjo, aidéjo berniukui ausyse, nieko nepaaiškindamas, gal tik tiek, kad didžiausias jo trükumas — jaunumas, o menka jo metų našta jau pakankamai sunki ir trukdo laisvai skrajoti, atitrükus nuo šito pa-saulio, tačiau dar nepakankamai sunki, kad leistų tame pa-saulyje tvirtai stovéti ant kojų, priešintis jam ir bandyti sa-vip pakreipti ivykių tékmę.

Veikiai jis pamaté ąžuolų ir kedrų guotą ir dar kažkokius žydińčius medžius bei krūmus, už kurių slépési namas, bet dar ne patį namą. Jie žingsniaavo palei tvorą, tankiai apželusią sausmedžiais ir vijokliném rožém, ligi vartų, kurie pravirii su-posi tarp dviejų mūrinų stulpų, ir dabar, už posūkio aléjoje, jis pirmasyk išvydo patį namą ir tą akimirką užmiršo ir tévę.

ir siaubą, ir sielvartą, o tada, kai vėl prisiminė tévą (kuris nėstabtelięs éjo toliau), siaubas ir neviltis nebesugrįžo. Juk ligi šiol,— nors dylikia kartą jie kélési iš vienos į vietą,— jie vi-sada gyvendavo skurdžiamie krašte, smulkių fermų, prastų laukų ir varganų lūšnų krašte, ir jam dar niekada nebuvo tekė-matyti šitokio namo. *Jis didžiulis lyg telmo rūmai,*— ramiai pagalvojo berniukas, staiga apimtas kažkokios ramybés bei džiaugsmo, kurių priežasties nebūtų galéjės žodžiais nusakyti, nes buvo dar per jaunas. *Žmonės tuose namuose gyvena tokioje ramumoje ir didybéje,* kad tévas jų pasiekti negali; *jis* jiems tik zvimbianti vapsva—igels truputį, ir tiek; šiloji jų ramybė ir didybė nelyginant kokie kerai saugo jų daržines, arklius, jų édžias, ir tos niekingos liepsnelės, kurias *jis* įsigud-rinęs gali įziebti, jų nepalies... Bet ramybė, džiaugsmas valan-déle nuslūgo, kai jis vėl dirstelėjo į kietą juodą nugarą, į kie-tą nepaliaujamą šlubčiojimą žmogaus kurio povyzos namas né-maz nesumenkino vien dėl to, kad niekur ir niekada ji ne-atrodé didelę, o dabar ramaus kolonomis papuošto namo fone tévas labiau negu bet kada buvo panašus į grubiai iš skardos iškirptą siluetą, plokščią, neperžvelgiamą, tartum, jam atsistojus šonu į saulę, net šešėlis nekristų. Berniukas, stebédamas tévą, suprato, kad tas nedvejodamas eina kuo stačiausia kryp-timi, o paskui pamaté, kaip nelanksti jo koja įmaknojo tiesiai į šviežią mėšlo krūvą ten, kur aléjoje stovéta arklio, nors, žengęs žingsnį į šalį, tévas būtų galéjės ją apeiti. Atoslūgis truko vos akimirką, ir šios būsenos berniukas net mintyse nebūtų galéjės nusakyti žodžiais, o paskui jis vėl éjo, apžavé-tas namo, kurį ir pats būtų noréjės turéti, tačiau be jokio pa-vydo, be liūdesio ir, žinoma, be to pléšraus ir godaus įniršio, kuris, jam nepažistamas, žingsniavo priešais, apsivilkës juoda it geležis švarką. *Gal net jí tai pakeis, ir jis liausis buvës toks, koks norom nenorom turéjo būti.*

Jie peréjo per portiką. Dabar berniukas girdéjo, kaip ne-judri tévo koja kaukši per plyteles tiksliai it laikrodis; atro-dé, lyg eitų kažoks gerokai stambesnis žmogus, ir net bal-tos durys, pastojusios jiems kelią, nepritildé šito garso, tarytum būtų pasiekta kažkokia blogio ir pléšrumo riba, kurios per-žengti jau niekas nebeįstengia; vėl priekyje plačiakraštē juoda skrybélė, išeiginis šiurkščios gelumbės švarkas,— kadaise juo-das, dabar nuzulintas,— jis blizgėjo it žalsva mėšlinės musés

nugara,— ir pakelta ranka lyg suriesti plėšrūs nagai, išlindusi
iš atsmukusios, per plačios rankovės.

Durys atsivéré taip staigiai, kad berniukas suprato, jog
negras tikriausiai visą laiką juos stebéjo: senis tvarkingais
žilstelėjusiais plaukais ir drobiniu švarku pastojo kelią ir pa-
sakė:

— Nusivalykite kojas, baltasis žmogau, jeigu jau čia einat,
Majoro dabar néra namie.

— Traukis iš kelio, juodasnuki,— pasaké tévas vél be jokio
jniršio; smarkiai pastumės duris, nublošké šalin negrą ir jéjo
i vidų, vis dar nenusiimdamas skrybélés.

Ir dabar berniukas pastebéjo luošosios kojos pédską ant
slenksčio, o paskui pamaté, kaip ant šviesaus kilimo irgi at-
sispaudé pédskai, tarytum jo kūnas būtų dvigubai pasunkėjęs.

— Mis Lula! Mis Lula! — šauké negras kažkur jems už
nugaros; tada berniukas, lyg šiltos bangos užlietas priešais jí
kylančią prašmatnių laiptų, kabancią sietynų spindesio ir blau-
saus auksinių rémų blizgesio, išgirdo skubius žingsnius ir pa-
maté ją, ponią — gal dar niekada lig šiol jam nebuvo tekę
šitokios matyti,— lygia pilka suknele su nérinių apykakle, per
liemenį užsirišusią priejuostę, atraitytom rankovém. Eidama per
prieškambari, ji rankšluoščiu šluostési pyrago ar sausainių
tešlą nuo rankų ir net nežiūréjo į tévą, tik į pédas ant šviesaus
kilimo apstulbusiom, netikinčiom akim.

— Bandžiau neleisti,— šauké negras.— Sakiau jam, kad jis...

— Prašom išeiti,— taré ji drebančiu balsu.— Majoro de
Speino néra namie. Prašom išeiti.

Jo tévas neprataré né žodžio. Nieko nekalbėjo. Net ne-
dirstelėjo į ją. Stovėjo lyg įbestas vidury kilimo su skrybèle
ant galvos, gauruoti pilki it geležis antakiai nežymiai trukčiojo
viršum pilkų kaip akmuo akių, kai jis iš léto apvedé žvilgsniu
namo vidų. Paskui taip pat iš léto apsigréžė; berniukas maté,
kaip jis sukasi ant savo sveikosios kojos lyg ant ašies, o luo-
šają bréžia ratą, palikdamas ilgą ryškų purviną ruožą. Né sykio
i ji nežvilgtelėjo, né sykio nepasižiūréjo žemyn į kilimą. Neg-
ras atidaré duris. Jos užsivéré, paslépdamos isteriškai ir nesu-
prantamai kažką klykiančią moterį. Prieš lipdamas laiptais že-
myn, tévas sustojo ir nugramdė į laiptų briauną savo aulinį
batą. Prie vartų dar sykį stabtelėjo. Valandėlę stovėjo lyg
ībestas ant luošosios kojos, žiürédamas atgal į namą.

— Gražus, baltas, ar ne? — taré jis.— Prakaitu nuplautas, Negrų prakaitu. Matyt, dar jam to negana. Dar nori ir baltujų prakaito primiešti.

Po dviejų valandų berniukas kapojo malkas už namo, kuriame buvo motina, teta ir abi jo seserys (motina ir teta, bet ne abi mergaitės, tą jis žinojo; nei nuotolis, nei namo sienos negalėjo nuslopinti réksmingą mergaičių balsą, išduodančią nepataisomą jų tingumą), kûré krosnį vakarienei; tuo metu jis išgirdo kanopą dundesį ir pamaté drobiniu švarku vilkintį vyrą ant puikios sartos kumelés; vyrą jis atpažino, net nesuskubęs pamatyti į ritinį susukto kilimo, kuri pasidėjės prieš save laikę vaikinas negras, raitas ant storo bérō ašvienio; iraudės, piktas vyriškis šuoliais nulékė už namo kampo, kur tévas ir brolis sédėjo ant suklypusių kédžių; po akimirkos, nespėjės net kirvio padėti, berniukas vél išgirdo dundant kanopas ir pamaté sartą kumelę, šuoliais išlekiantą iš klemo. Tada tévas émė vardu šaukti vieną seserų, ši, paémusi ritiniu susuktą klimą, nuvilko jį per žemę, antroji sesuo éjo įkandin.

— Jei nepadedi nešti, eik ir užkaisk skalbinių katilą,— pasaké pirmoji.

— Ei, Sartil! — suriko antroji.— Užkaisk skalbinių katilą.

Tarpduryje pasirodė tévas; prie skurdžių durų, lygiai kaip ir prie anų, tobula gražių, jis atrodė svetimas ir vienoms, ir kitoms; jam pro petį žvelgė išgästingas motinos veidas.

— Eik,— paliepė tévas.— Paimk.

Abi seserys, mieguistos, stambios, pasilenké, o joms lenkiantis suplevésavo neapsakomai platūs išblukę sijonai ir galybę pigių kaspinių.

— Jeigu aš taip branginčiau klimą, atgabentą net iš Prancūzijos, nelaikyčiau jo ten, kur kiekvienas atéjės norom nenorom jí mindytą,— pasaké pirmoji.

Jos pakélé klimą.

— Abneri,— taré motina.— Leisk, aš jí sutvarkysiu.

— Eik sau pietų virti,— pasaké tévas.— Aš pasirūpinsiu.

Ir per visą popietę berniukas nuo malkų krūvos stebėjo juos — klimą, patiestą ant žemės šalia kunkuliuojančio katilo, abi seseris, kurios be galio nenorom, apsnūdusios triūsé pasilenkusios prie jo, o tévas, atsistojęs paeiliui čia prie vienos, čia prie antros, nepermaldaujamas ir rūstus, ragino jas, tačiau balso nepakélé nė sykio. Berniukas užuodė gailų naminj šarmą.

kuriuo jos plovė, matė, kaip sykį prie durų priėjusi motina pasižūrėjo į juos ne su baime, o veikiau pilna nevilties, pastebėjo tėvą atsigrežiant ir puolė kapoti, akies kampučiu sekdomas, kaip tėvas apžiūrinėja kažkokį plokščią akmenį, pasiémęs jį nuo žemės, o paskui vėl gržta prie katilo. Tuo tarpu motina maldoavo:

— Abneri, Abneri. Susimildamas. Nereikia, Abneri.

Dabar ir berniukas pasijuto pribaigtas. Brėško, jau čiulbėjo lėliai. Jis užuodė kavos kvapą, sklindantį iš trobos, kur netrukus bus valgoma vakarienė — šalti pietų likučiai, tačiau jėjes į vidų suprato, kad vėl bus geriama kava gal dėl to, kad ugniauvietėje kūrenosi ugnis, o priešais ją dabar kabojo kilimas, padžiautas ant dviejų kėdžių atkalčių. Tėvo kojos pédsakai buvo išnykę. Jų vietoje driekėsi ilgi drėgni išblukę ruožai, tarytum ten būtų pravažiavusi mažyliukė nykštukų pjaunamojai mašina.

Kilimas vis dar tebekabojo, ir kai jie valgė šaltą vakarienę ir kai sugulė miegoti abiejuose kambariuose kaip kam pakliuvio: vienoje lovoje motina,— ten vėliau atsiguls ir tėvas, antroje — brolis, o jis pats, teta ir abi seserys — žemėje ant čiūžinių. Bet tévo lovoje dar nebuvo. Paskutinis vaizdas, ištrigę berniukui į atmintį, buvo plokščias aštrus skrybėlės ir švarko siluetas, palinkęs prie kilimo; ir berniukui pasirodė, kad jis net nespėjo užmerkti akių, kai siluetas jau stovėjo viršum jo — ugnis užpakalyje buvo beveik užgesusi, o kieta koja baksnojo, žadindama jį.

— Sugauk mulą,— paliepė tėvas.

Kai jis gržo su mulu, tėvas stovėjo juodame tarpduryje, užsimetęs susuktą kilimą ant peties.

— Ar tu nejos? — paklausė berniukas.

— Ne. Duok šen koją.

Jis uždėjo sulenktą koją tėvui ant delno, nuostabi jėga plūstelėjo gyslotą ranką, pakélé ją, o drauge ir berniuką, užmesdama ji ant nepabalnoto mulo nugaros (kažkada jie turėjo balną; tą berniukas prisiminė, tačiau nebežinojo nei kur, nei kada); taip pat lengvai tėvas užmetė kilimą ant mulo priešais vaiką. Dabar žvaigždžių šviesoje jie gržo tuo pačiu keliu, kuriuo buvo éjė dieną, aukštyn į kalvą kylančiu, tankiai sausmedžiais apželusiu keliu, pro vartus, paskui — juodu aléjos tūneliu ligi tamsoje skendinčio namo; čia berniukas, likęs sédėti

motina
päste-
sekda-
asiémęs
mötina

iulbéjo
ur ne-
tačlau
o, kad
ilimas,
dsakai
ruožai,
namoja

ariene.
apkliu-
s, ant-
t čiu-
strigęs
varko
ad jis
iršum
baks-

uryje,

jéga
už-
uréjo
nei
ešais
keliu,
saus-
s tu-
édéti

ant mulo, pajuto, kaip šiurkštus kilimas, brükštéléjės jam per
glaunis, dingo.

— Gal tau padéti? — sušnibždėjo jis.

Tévas nieko neatsaké, ir netrukus berniukas išgirdo, kaip
per tuščią portiką létai, ritmingai émé tukséti koja, lyg būty
mediné, ižūliai pabréždama savo nešamą svorį. Kilimas, per-
lenktas pusiau, o ne užmestas tévui per petj (berniukas net
tamsoje tą ižiūréjo), užkliudęs kampą tarp sienos ir grindų,
dunksteli nejtikétinai griausmingai ir garsiai, o paskui — vél
tik koja, neskubri, milžiniška. Namuose sužibo šviesa, ir ber-
niukas sédéjo isitempęs, lygiai, ramiai, gal kiek tankokai al-
suodamas, nors koja, kuri bilsnojo né kiek ne skubiau, dabar
jau leidosi laiptais žemyn, berniukas jau maté téva.

— Gal dabar tu nori raitas joti? — sušnibždėjo. — Galim jo-
ti abu.

Šviesa namuose sumirgėjo — blykstelėjo ir prigeso. *Dabar jis lipa laiptais*, — pagalvojo berniukas. Jis jau buvo prijoęs
ligi pat rāsto arkliams rišti; netrukus ir tévas užšoko ant mulo
jam už nugaros; dvigubai sulenkęs vadžias, berniukas pliaukšt-
telėjo mului per sprandą, tačiau gyvuliui dar nepradéjus ris-
noti, kieta, liesa ranka iš užpakalio aplébė vaiką, ir kietas
gumbuotas delnas truktelėjo mulą, kad eitų žingine.

Ispindus pirmiesiems raudoniems saulés spinduliams, jie
jau buvo išėję į lauką ir kinké mulus į plūgą. Sj kartą sarta
kumelé atsirado sklype, berniukui net nespéjus jos išgirsti,
o raitelis, be apykaklés, net vienplaukis, visas drebédamas jau
kalbėjo virpančiu balsu, kaip ir toji moterišké dideliame name;
tévas tik sykį pakélé akis, o paskui pasilenké ir émé rišti
viržius, todél raitelis kreipési į sulinkusią jo nugarą:

— Ar supranti, kad sugadinal man kilią? Negi nieko ne-
buvo, bent vienos iš jūsų moterų... — ir staigiai nušiuvo, kre-
čiamas drebulio; berniukas žiūréjo į jį, vyresnysis brolis, atsi-
rémes į tvarto duris, kažką kramtę, létai be perstogés nežinia-
kam mirkédamas. — Jis kainuoja šimtą dolerių. Bet pats šimto
dolerių rankose nesi turéjės. Ir niekada neturësi, todél pa-
reikalausiu dvidešimt bušelių grūdų iš tavo derliaus. Itrauksiu
i sutartį; atéjės pas šerifą, galési pasirašyti. Misis de Spein tai
nenumaldys, bet gal pats nors išmoksi nusivalyti kojas, prieš
eidiamas į jos namus.

Ir nujojo. Berniukas pažvelgė į tévą, kuris dar nebuvo prataręs né žodžio, net akių pakélés, ir dabar prie viržių rišo branktą.

— Téte,— taré jis. Tévas pasižiūrėjo į jį — neperžvelgiamas veidas, gauruoti antakiai, po jais šaltai spindinčios pilkos akys. Staiga berniukas puolė prie tévo ir taip pat staigiai sustojo.— Juk tu padarei viską, ką galėjai! — šaukė jis.— Jeigu jis noréjo, kad tu kitaip padarytum, ko nepalaukė, ko nepasakė, kaip. Jokių dvidešimt bušelių jis negaus. Nieko negaus. Nuimsim derlių ir paslépsim. Aš galésiu saugoti.

— Ar uždėjai priešplūgi, kaip sakiau?

— Ne, sere,— atsaké berniukas.

— Tai eik ir uždék.

Tai buvo trečiadienj. Ligi savaitės galo jis dirbo, ką jam liepė, ir net dar daugiau, taip uolai, kad net nereikėjo raginti ar du kartus sakyti — tą savybę jis buvo paveldėjęs iš motinos, tik skyrési nuo jos tuo, kad kai kuriuos darbus dirbtį jam būdavo smagu — pavyzdžiu, skaldyti malkas nedideliu kirveliu, kurį motina su teta, uždirbusios ar kažkokiu būdu sutaupiusios pinigų, dovanojo jam kalédoms. Drauge su dvieju vyresnėm moteriškém (o vieną popietę netgi su viena iš seserų) jis kalé gardus paršams ir karvei — tai jéjo į tévo sutartį su šeimininku,— o vieną dieną, kai tévas buvo kažkur išjojės mulu, berniukas net nuéjo dirbtį į lauką.

Brolis, eidamas paskui plūgą, varé tiesią vagą, jis lalké vadžias, eidamas greta įsirežusio mulo, ir riebus juodžemis, vesus bei drégnas, brauké jam per nuogas blauzdas. Jis galvojo: *galgi čia jau bus galas? Gaila mokéti dvidešimt bušelių tik už kilimą, bet gal jis tokia pigia kaina išsipirkis ir visam laikui liausis buvęs tuo, kas yra; berniukas užsigalvojo, užsimastę, ir broliui teko šiurkščiai jį paraginti, kad žiūrėtų mulo. Gal jis tų dvidešimt bušelių net nesurinks. Gal viskas susidës krūvon, išsilatas draskymas, tarsi pakinkyti arkliai tave temptų į skirtingesias draskymas, tarsi pakinkyti arkliai tave temptų į skirtingesias puses,— gal visa tai išnyks, bus baigtą visam laikui.*

Paskui atéjo šeštadienis; berniukas pakélé akis nuo mulo, kurį kinké pasilenkės, ir pamatė tévą juodu švarku, su skrybėle ant galvos.

— Ne į šitą,— taré tévas.— Kinkyk į furgoną.

O paskui, jau po dviejų valandų, kai jis sėdėjo furgono dugne, o tévas su broliu priekyje ant ožio, furgonas pasuko į šoną, ir berniukas išvydo vėjų nugairintą, nededažytą krautuvę su apdriskusiom tabako ir vaistų reklamom, o po galerija — pritištus pakinkytus bei pabalnotus mulus. Užkopé numintais laiptais įkandin tévo ir brolio, ir čia vél visiems trims teko pereti tylių idėmų veidų aléja. Jis pamaté akiniuotą vyriškį, sédintį už lentinio stalo, ir be paaiškinimų suprato, kad čia teisėjas; tik vieną syki pergalingai su šališka panieka débtelėjo jis į vyriškį, dabar jau su apykakle ir kaklaraiščiu, kurį buvo matęs tik dusyk gyvenime ir tik raitą ant šuoliuojančio žirgo; vyriško veide dabar nebuvo įniršio: apstulbės jis niekaip negalejo patikėti — šito berniukas negaléjo žinoti, — tokiu neigdėtu daiktu, kad nuomininkas galėtų atiduoti jį į teismą. Vaikas priėjo prie tévo ir sušuko teisėjui:

— Jis šito nepadarė. Jis nesudegino...

— Gržk į furgoną,— paliepė tévas.

— Nesudegino? Nejau kilimas buvo dar ir sudegintas? — nustebė teisėjas.

— Ar kas nors mane tuo kaltina? — paklausé tévas.— Gržk į furgoną.

Bet berniukas negržo, jis tik pasitraukė į patį sausakimšo kambario galą kaip ir anasyk, bet ši kartą neatsisėdo, o liko stovéti stačias; įsispraudęs tarp nejudančių kūnų, jis klausėsi balsų.

— Jūs tvirtinat, kad dvidešimt bušelių grūdų yra per bran-gus mokesčius už sugadintą kilimą?

— Jis atgabeno man tą kilimą ir pareikalavo, kad pėdos būtų išvalyotos. Aš išvaliau ir kilimą grążinau jam.

— Bet jūs negrąžinot jam kilimo tokio, koks jis buvo prieš jums suteršiant.

Tévas nieko neatsaké; dabar gal pusę minutės tvyrojo vi-siška tyla, buvo girdéti tik alsavimas, tylus, lygus, idėmus susikaupusių klausytojų alsavimas.

— Jūs atsisakot paaiškinti, misteri Snoupsai? — Ir vél tévas tylėjo.— Aš jus apkaltinsiu, misteri Snoupsai. Apkaltinsiu su-gadinus majoro de Speino kilimą ir priversiu atsakyti. Bet mokéti dvidešimt bušelių, man atrodo, per daug jūsų būklėje esančiam žmogui. Majoras de Speinas teigia, kad jis kainavęs šimtą dolerių. Spalio ménesi grūdai kainuos apie penkiasdešimt

centų. Manau, kad majoro de Speino neprāžudys devyniasdešimt penkių dolerių nuostoliai už daiktą, apmokėtą grynais, o jūs ištengsite užmokėti penkis dolerius, kurių dar nesat uždirbės. Už nuostolius, padarytus majorui de Speinui, privalot atlyginti dešimt bušelių grūdų virš sutarties ir atiduoti juos iš savo derliaus, kai tik jি nuimsit. Teismo posėdis baigtas.

Teismas užtruko be galio trumpai, rytas net nebuvvo išsėjės. Berniukas manė, kad jie grīš namo ir gal dar eis į lauką, nes vėlavo su darbais, buvo smarkiai atsilikę nuo kitų fermerių. Tačiau tévas nužingsniamo pro furgoną, rankos mostu paliepės vyresniam broliui sekti jam įkandin, ir, peréjės keilią, pasuko prie kalvés, o berniukas nusivijo tévą, pralenké ir ēmė kalbėti, šnibždėti, pakélės akis į tą šiurkštą, ramu veida po nublukusia skrybėle:

— Negaus jis ir tū dešimt bušelių. Né vieno negaus. Mes...— Bet tuomet tévas dirstelėjo žemyn į jি — veidas ramutėlis, šarmoti antakiai suraukti viršum šaltų akių, o balsas beveik malonus, beveik švelnus:

— Tu taip manai? Ką gi, palaunksim ligi spalio.

Furgoną taisė taip pat neilgai — pakeitė kelis stipinus, priveržė ratlankius, o baigę tvarkyti ratlankius, nuvažiavo į upeliuką, tekantį iš šaltinio už kalvés, ir paliko ten; mulai protarpiais kaišiojo snukius į vandenį, o berniukas, sédėdamas ant ožio, laikė palaidas vadeles ir žiūréjo aukštyn į šlaitą pro aprukusią pašiūrės angą į kalvę, kur tingiai dunksėjo kūjis ir tévas sédėjo ant kipariso kaladės, ramiai šnekūciuodamasis ar klausydamas kitų kalbos; jis vis dar ten tebesédėjo, kai berniukas varvančiu vežimu išvažiavo iš upokšnio ir sustojo priešais kalvés duris.

— Nuvesk į pavėsi ir pririšk.

Berniukas, pririšęs mulus, sugrižo. Tévas, kalvis ir dar trečias vyras, atsitūpės tarduryje, šnekėjos apie derlių, apie gyvulius; berniukas, taip pat atsitūpės amoniaku dvokiančiose dulkėse tarp kanopų nuoskutų ir rūdžių, girdėjo tévą neskubiai porinant kažkokią ilgą istoriją iš tų laikų, kai dar net vyresnysis brolis nebuvvo gimęs, kai jis dar nesivertė arklių prekyba. Pasukui tévas priéjo prie berniuko,— berniukas stovėjo priešais nudiskusią pernykštę cirk'o afišą prie krautuvės ir susižavėjęs ramiai spoksojo į skaisčiai raudonus žirgus, neįtikėtinai išsiran-

gėsių tūlį šydu ir šlaunų raizginį bei į išsidažiusių klonų
kreivas grimasas,— ir taré:
— Metas pavalygti.

Bet namo jie nevažiavo. Atsitūpęs šalia brolio prie sienos, jis matė, kaip tévas, išėjęs iš krautuvės, ištraukė iš popierinio maišelio gabalą sūrio ir ramiai, kruopščiai lenktiniu peiliu padalino į tris dalis, o paskui iš to paties maišelio ištraukė sausainių. Visi trys sutūpė verandoje ir nekalbėdami iš léto valgė; tada, vél grįžę į krautuvę, atsigéré iš skardinio kaušo drungno vandens, kvepiantį kedriniu kibiru ir žaliais bukais. Ir vis dar nevažiavo namo. Dabar jie atsidūrė prie arklių aptvaro, apjuosto aukšta geležine tvora; ant tvoros ir patvoryje stovėjo bei sédėjo vyrai, o iš aptvaro po vieną vedé arklius žingine, ristele, paskui prajodinėjo juos pirmyn ir atgal keliu, o tuo tarpu vyko neskubūs mainai ir prekyba; saulė jau pakrypo vakarop, o jie, visi trys, dar tebežiūréjo ir tebesiklausė, vyresnysis brolis spoksojo savo drumstomis akimis, be paliovos kramtydamas tabaką, o tévas kartkartémis pasakydavo ką nors apie arklius, neskirdamas savo žodžių né vienam jų.

Namus jie pasieké jau po saulėlydžio. Prie lempos pavaikeniav'o, paskui berniukas, sédėdamas ant slenkščio, žiūréjo, kaip baigia visiškai sutemti, ir klausési, kaip čiulba léliai ir kurkia varlės, galop išgirdo motinos balsą:

— Abner! Ne! Ne! O, dieve! O, dieve! Abner!

Staigiai pašokęs, berniukas apsigréžė ir pamatė pro duris šviečiant jau kitokią šviesą — dabar ant stalo degė žvakigalis, įkištas į butelio kaklą, o tévas, vis dar su skrybèle ir švarku, oficialus ir sykiu komiškas, tarytum būtų kuo stropiausiai išspustęs kažkokiomis niekingoms smurto apeigoms, pylė žibalą iš lempos atgal į penkių galonų talpos baką, iš kurio buvo iplistas, o motina tąsė ji už rankovės, kol jis, paémęs lempą, kita ranka bloškė ją į sieną be pykčio ar jniršio, tačiau smarkiai; motina, pražiota burna, veidu, pilnu tos pačios nevilties, kaip ir balse, išskéstom rankom atsirémė į sieną, kad nepargriūtų; tada tévas pastebėjo duryse stovintį berniuką.

— Eik į darzinę ir atnešk skardinę su aliejumi, kuriuo tepém ratus,— įsaké jis. Berniukas nesukrutėjo. Paskui atgavo amą.

— Ką... — sušuko jis,— ką tu žadi...

— Eik, atnešk tepalą,— pakartojo tévas.— Eik,

Berniukas sukruto, išpuolé iš namo ir tekinas nubégo arkli.
džių link; taip, tai jis, tas senasis iprotis, tas paveldétas krau-
jas, kurio pasirinkti jam niekas neleido ir kurį norom nenorom
teko paveldéti, kuris, prieš atitekdamas jam, jau ilgai buvo
tekéjęs (ir kas žino, kieno smurtu, žiaurumu ir gieduliais buvo
mailtinėsis). *Galéčiau bégti ir bégti*,— galvojo berniukas.— *Galéčiau*
niekada nebe sustoti, niekada ne beatsigržti, ir man nie-
kada neberekélų matyti jo veido. Bet aš negaliu, negaliu. Ir
dabar, rankoje laikydamas aprūdijusią skardinę, kurioje kliuk-
séjo skystis, jis parléké atgal į namus, į vidų, į motinos raudo-
jimą gretimame kambaryje ir padavé skardinę tévui.

— Ar tu net nežadi pasiūsti negro? — suriko jis.— Seniau
tu bent negrą prieš tai pasiūsdavai.

Ši kartą tévas neužvožé jam. Berniukas net nesuskubo pa-
stebéti, kaip ranka, ką tik laikiusi skardinę, žaibo greitumu
čiupo jį iš užpakalio už marškiniai ir trükteléjo aukštyn taip,
kad jis tik pirštų galais atsirémé į žemę; rūstus veidas, pilnas
kvapą gniaužiančio žvarbaus žiaurumo, palinko prie jo, o
šaltas negyvas balsas viršum jo kalbéjo vyresniajam broliui,
kuris, atsirémęs į stalą, be paliovos keistai kramsonojo viena
burnos puse lyg kokia karvė.

— Išpilk iš skardinés į didžių baką ir eik. Aš tave pasi-
vysiu.

— Verčiau pririšk ji prie lovos,— pataré brolis.

— Daryk, ką liepiau,— atsaké tévas.

Tada berniukas pajuto, kad jí tempia: marškiniai išsipešé,
kieta kauléta ranka pagriebé jí už tarpumenčio, ir koju pirštais
vaikas vos besieké grindis; tempé jí iš vieno kambario į kitą
pro seseris, kurios, iškétusios stambias šlaunis, tupéjo prie
šalto ugniaukuro, ten, kur ant lovos viena šalia kitos sédéjo
motina ir teta; teta laiké motiną aplébusi per pečius.

— Laikyk jí! — įsaké tévas. Teta krüpteléjo.— Ne, ne tu,—
pasaké tévas.— Lene. Laikyk jí. Noriu matyti, kaip tu jí lai-
kai.— Motina paémé berniuką už riešo.— Laikyk tvirčiau. Negi-
nežinai, ką jis padarys ištrukęs? Nuléks tenai.— Ir mosteléjo
galva į kelio pusę.— Gal aš verčiau jí surišiu.

— Aš jí tvirtai laikysiu,— sušnibždėjo motina.

— Na, žiūrék.

Ir nuéjo, raišoji koja sunkiai ir lygiai nubilsnojo per grin-
dų lentas ir nutilo.

Tada berniukas émė muistytis. Motina laiké apglébusi ji abiem rankom, o jis spurdéjo ir draskési. Jis žinojo galu gale ją įveikiaš. Bet laukti nebuvo kada.

— Paleisk manel — šauké jis. — Neversk tavęs užgauti.

— Paleisk ji. — įsikišo teta. — Jei jis nenuelis, dievas mato, aš pati eisiu.

— Nejaugi nematai, kad aš nebegaliu? — verké motina. — Sart! Sart! Lize, padék man.

Pagaliau jis ištūko. Teta dar stvérē ji, bet jau buvo vélų. Jis staigiai apsisuko ir nubégo, o motina pargriuvusi bandé kelialais ropoti paskui ji, šaukdama arčiausiai sédinčiai seserai:

— Ciupk ji, Netel! Ciupk.

Bet ir tai jau buvo vélų; sesuo (seserys buvo dvynés, gi-musios vienu metu, tačiau abi apimtimi ir svoriu prilygo dviem kitiemis šeimos nariams) dar net nepakilo nuo kédés, tik galvą pasuko, atgréžė veidą į ji, ir jis vieną akimirkā maté nepaprastai platą jaunos moters veidą, net nė trupučio nenustebus, tik bukai smalsų lyg telyčios. Jis ištūko iš kambario, iš trobos, jau bėga žvaigždžių šviesoje per minkštasis kelio dulkes palei tvankią sausmedžių tankynę; neapsakomai létai vyniojasi blyškus kelio kaspinas po bégančiom jo kojom; galu gale pasiekia vartus, suka pro juos, lekia, širdis daužosi, kvapo nebéra, pas-kui — aléja ligi apšviesto namo, ligi apšviestų durų. Jis nesi-beldé, įsiveržé į vidų, gaudydamas orą, akimirkā praradęs amą; pamaté negro su drobiniu švarku apstulbusi veidą ir nebesu-voké, iš kur tas negras išdygo.

— De Speinal! — šauké jis uždusęs. — Kur... — tada pamaté, kaip prieškambario gale pro baltas duris išėjo de Speinas. — Daržiné! — šauké jis. — Daržiné!

— Ką? — nustebo baltasis vyras. — Daržiné?

— Taip! — šauké berniukas. — Daržiné!

— Ciupk ji! — suriko baltasis vyras.

Bet ir ši syki jau buvo per vélų. Negras stvérē ji už-marškiniu, tačiau visa rankové, sudilusi nuo skalbimo, nuply-šo, o berniukas išsiroves išbέgo pro duris ir vél léké aléja, iš teisybés jis nebuvo liovėsis bėgti net tada, kai klyké balta-jam vyru stačiai į veidą.

Jam įkandin baltasis vyras šaukė:

— Arkli! Greičiau man arkli!

Berniukui akimirką šovė mintis mauti tiesiai per parką ir, perlipus tvorą, vėl patekti į kelią, bet parkas jam buvo nepažstamas, ir jis nenumanė, kokio aukštumo galėtų būti toji vijokliais apaugusi tvora, todėl nedrįso rizikuoti. Jis nudumé alėja, kraujas tvinkčiojo smilkiniuose, krūtinéje švokštę; netrukus jis vėl bėgo keliu, nors kelio ir nematé. Ir girdéti nieko negirdéjo; šuoliais atlekiančią kumelę jis išgirdo tik tada, kai ta vos neužšoko jam ant galvos, bet net ir tada jis nepakeitė krypties, tarytum neapsakomas sielvartas, baisi jo nelaimės svarba akies mirksniu turėtų paduoti jam sparnus; jis delse ligi paskutinės minutės, o paskui puolė į šoną, į piktožolėmis užaugusį griovį; tuo tarpu žirgas, pradundėjęs pro šalį, nulékė tollyn; akimirką baisiu greičiu skriejantis siluetas, užstodamas žvaigždes, šmékstelėjo pro ramų ankstyvos vasaros dangų, tačiau dar raitelio ir žirgo šešéliui neišnykus, staiga iš apačios į tą patį dangų plykstelėjo juoduma: neįtikétinas riksma, begarsis ir pratisas, sūkuriu iškilo aukštyn ir paslepé žvaigždes; berniukas šoko, vėl puolė į kelią, vėl bėgo, žinodamas, kad jau per vėlu, tačiau vis dar bėgo net tada, kai driokstelėjo šūvis, o po akimirkos — du šūviai; galop sustojo, nesuvokdamas, kad jau nebėga, ir šaukė:

— Téte! Téte! — vėl bėgo, net nepajutęs, kada leidosi bėgti, suklupo už kažko užkliuvęs, neperstojęs bėgti vėl pašoko, grįžtelėjo per petį į pašvaistę, bėgo toliau tarp nematomų medžių, šnopuodamas, kükciandomas:

— Téte! Téte!

Vidurnaktį jis sédėjo kalvos viršūnėje. Nežinojo, kad jau vidurnaktis, nežinojo, kaip toli yra nubégęs. Tačiau užpakyje nebežioravo pašvaistė, ir jis dabar sédėjo, atgręžęs nugara į tai, ką bent keturias dienas buvo vadintę savo namais, veidu į tamšią girią, į kurią jis įžengs, kai vėl atgaus kvapą; mažytis, šaltoje tamsoje be perstojo virpanties, jis gūžesi į savo skystučių, suskalbtų marškinų likučius, tačiau sielvartas ir nevištis jau buvo nebe siaubas ir baimė, o tik sielvartas ir nevištis. *Tévas. Mano tévas*, — galvojo jis.

— Jis buvo drąsus! — staiga sušuko vaikas balsu, bet negarsiai, vos ne pašnibždomis. — Buvo drąsus. Buvo kare. Jis buvo pulkininko Sarterio kavalerijoje! — Jis nežinojo, kad jo tévas išėjo į karą savanoriu, kaip Europoje eidavo landsknechtai, jokios uniformos neapsivilkęs, jokios valdžios nepripažindantys.

mas
mija
ir ja
kių
L
saulė
nuo
žosi
kad
léliu
pers
mirk
émé
maž
taip
kaln
paul
nak
gręž

parką ir,
vo nepa-
toji vi-
nudūmė
štė; ne-
ti nieko
tada, kai
neapekite
nelaimės
jis delsé
xtžolémis
i, nuléké
stodamas
s dangų,
s apačios
smas, be-
vaigždes;
mas, kad
oksteléjo
suvokda-

mas ir neprisiekęs ištikimybės né vienam žmogui, né vienai ar-
mijai, jis išėjo į karą taip, kaip išėjo Malbrukas — dėl grobio,
ir jam visai nerūpėjo, koks tai grobis — iš priešo, ar iš saviš-
kių atimtas.

Lėti žvaigždynai pasisuko. Netrukus išauš, o tada patekés¹
saulė ir jis išalks. Bet tai bus rytoj, o dabar jam tik šalta, ir
nuo šito jis išsigelbés eidamas. Dabar jis alsavo lengviau, ry-
žosi atsistoti ir vėl eiti; tada pamaté, kad jau beveik aušta,
kad naktis baigiasi, ir suprato miegojės. Tą jis suprato ir iš
lėlių. Dabar jų buvo pilni tamsūs medžial apacijoje, ir jie be
perstojo nenuilsdami vedžiojo savo giesmes, o artinantis aki-
mirkai, kai teks užleisti vietą dienos paukščiams, lėlių giesmė
éme skambeti nebertraukiamai. Berniukas atsistojo. Jautėsi
mažuméle sustingės, tačiau žingsniuodamas prasimankštins, o
taip pat sušils, veikiai ir saulé pasirodys. Jis émė leistis pa-
kalnén į tamsią girą, kurioje be paliovos čiulbėjo sidabriniai
paukščių balsai,— nenumaldomai giedančios vélyvo pavasario
nakties tankus ir nenumaldomas širdies plakimas. Jis nebeatsi-
gręžė.

dosi bég-
l pašoko,
omu me-

kad jau
žpakalyje
nugarą i
nis, veidu
; mažytis,
o skysti-
r neviltis
r neviltis.

, bet ne-
re. Jis bu-
kad jo té-
ndsknech-
ripažinda-